म. ग्रं. सं. ठाणे
विषय काव्य
सं. नं. ९०२२.
१८२५

॥ … वन्दे जगद्गुरुम् ॥

संजय-प्रबोधन

अर्थात्

माता विदुलेनें संजयास केलेला दिव्य बोध.

शाहीर वसंतविहार.

" No surrender, no surrender ! "
Ever be our battle-cry ;
… der ! no surrender !
… fight, or die.

REFBK-0002867
REFBK-0002867

… ग्रंथमाला कचेरी
२० मिराडाची चाळ, दादर.
किंमत एक आणा.

संजय-प्रबोधन.

शाहीर-वसंतविहार.

स-काव्य ५०३
२८६७.
REFBK-0002867
REFBK-0002867

…ावना.

गेले ६ महिनें मी स्वतः प्रतिकूल परिस्थितीशीं झगडत, कांहीं व्याव-हारीक चुकांबद्दल, शारिरीक मानसिक व सांपत्तिक आपत्तींचें प्रायश्चित्त भोगीत होतो. क्रांतीच्या या वावटळींत सांपडलों असतां, मनाची खंबीरता, वृत्तीची स्थिरता आणि शारिरीक क्लेश भोगण्याची सहनशीलता तरी अव्यंग व अभंग रहावी, म्हणून मी महाभारतांतर्गत ‘ विराटपर्व ’ व ‘ उद्योगपर्व ’ यांचा चिकित्सक चिंतनपूर्व स्वाध्याय करीत होतो. या स्वाध्यायाचा मजवर फारच उत्तेजक परिणाम झाला. नृशंस कौरवांच्या कारस्थानामुळें महा-पराक्रमी पांडवांनीं १२ वर्षें दुःसह वनवास व १ वर्ष प्राणांतिक अज्ञातवास भोगतांना दाखविलेली कृष्णभक्ती, सत्यप्रीति आणि ध्येयरति माझ्या हृद-याला केवढी प्रबोधक झाली, त्याचें वर्णन करण्याची शक्ति या लेखणींत मुळींच नाहीं. विशेषतः उद्योगपर्वांत कृष्णशिष्टाईच्या वेळीं माता कुंतीनें पांडवांना धाडलेला ‘ प्राचीन कहाणी ’ रूप दिव्य संदेश — म्हणजे देवी विदुलेनें आपल्या संजय नामक पुत्रास केलेला दिव्य उपदेश— मी वाचूं लागतांच माझी वृत्ति घटकाभर तद्रूप झाली, मनावर पोलादी कवच चढलें, ‘ प्रयत्न हाच परमेश्वर ’ या मंत्रानें हृदय फुरफुरूं लागलें, संकटांची छाया वितळूं लागली, साऱ्या दुनियेचें स्वरुप बदललेलें दिसलें, आणि लहर लागेल तेव्हां माणसांच्या दैवाच्या कवड्या उलट्या सुलट्या फिरविण्यांतच आपल्या अस्तित्वाची शेखी मिरविणारे शनि मंगळादि ग्रहोपग्रह ‘ प्रयत्न प्रयत्न

प्रयत्न ’ याच एका शब्दाचा टाहो फोडीत आहेत कीं काय, असा मला भास होऊं लागला. ही कल्पित कादंबरी नव्हे, शब्दलालित्याचा पसारा नव्हे, प्रिय वाचका, हा माझा जागृतावस्थेंतला प्रत्यक्ष अनुभव आहे.

‘ संजय--प्रबोधन ’ अर्थात् माता विदुलेचा संजयास दिव्य बोध, या इतिहासाला महर्षि व्यास यांनीं ‘ जय ’ ही संज्ञा दिलेली असून, किंकर्तव्य-मूढ राष्ट्रानें वा व्यक्तीनें हा ‘ जय ’ चिंतनपूर्वक वाचल्यास, म्हणजे त्यांतील प्रबोधक विचारांचा प्रत्यक्ष आचारांत परिपाक उतरविल्यास त्या राष्ट्राचा व व्यक्तीचा भाग्योदय झालाच पाहिजे, अशी महर्षि व्यास मुनींची ग्वाही आहे.

शाहीर वसंतविहार यांनीं माझ्या विनंतीस मान देऊन व्यासमुनींचा हा दिव्य ‘ जय ’ मंत्र आपल्या ईश्वरदत्त प्रासादिक वाणीनें रंगवून दिला, म्हणूनच तो मला आजच्या किंकर्तव्यमूढ महाराष्ट्रापुढें, नवमतवादी दिवंगत शाहीर ‘ गोविंदाग्रज ’ यांच्या पुण्यतिथीच्या दिवशीं आत्मप्रबोधनार्थ मांडता आला.

तरुण महाराष्ट्राला हा ‘ दिव्य जय ’ जयशाली होवो, एवढीच महत्वा-कांक्षा बाळगिणारा--

महाराष्ट्र तरुणांचा सेवक,

केशव सीताराम ठाकरे,

संपादक प्रबोधन.

प्रबोधन कचेरी

पुणें शहर.

२३ जानेवारी १९२५.

२८६७

संजय-प्रबोधन

[देवी विदुलेचा संजयास बोध.]

(फटका)

महाकवि श्री व्यास तयाच्या महासागरीं बहु रत्नें
रसिकां प्रेमें एक तयांतिल सादर करि मीं अजि यत्नें
विदुला नामें विदुषी कोणी अंबरिं विधुची कोर नवी
क्षात्रकुलीं जन्मुनी पसरवी चैतन्याची महच्छवी
धर्माचा अभिमान जागता तापसाहुनी तापट ती
जिच्या निग्रहा पाहुनि मंत्री राजसभेचे लटपटती
जिच्या मुखांतिल शब्दमालिका साधुकरांतील जपमाला
सेनापतिच्या बाहुबलाहुनि देइ यशाला जनतेला
जिच्या मताचे स्वागत करण्या दूरदूरचे जन येती
अबला परि घनसंघामधली सौदामिनि ती लखलखती
बलाबलाचा प्रश्न निघाला नृपानृपांचे रण माजे
धनाजनांची आहुति घेउनि बलवंताचे यश गाजे
सिंधुराज तो मंडित होई हारतुऱ्यांनीं जनांतरीं
हिरमुसला विदुलासुत संजय पराभूत ये गृहांतरीं
पाहुनिया निजसुत माघारा रणांतुनी ये परतोनी
बोले अति चवताळुनि त्यावरि वनांतली सिंहिण कोणी
कर्मकरंटा कसा असारे येसी माझ्या उदराला
छेदाया मम हर्षा रिपुच्या आनंदा वाढविण्याला
कुठें वीर्य तें कुठें तूं असा कुठें हिरा तू गार कुठें
मत्पतिपासुनि मजला होसी खेदचि याचा मनीं उठे
उत्साहाची नसे धडाडी ईर्षा तीही नच ज्याला
गात्रें ज्याचीं मेलीं ऐशा कोण विचारी पुरुषाला

श्वानहि बरवें सूकर त्यापरि चतुष्पादहि उदर भरी
पुरुषापरि तूं पुरुष होउनी हासि असा कां भीरुपरी
असाच बसशिल टकमक बघशिल कैक युगांचीं युगें जरी
आशा कसली उदयाची मग अधोगती तव जगांतरीं
आळस झाडुनि ऊठ कसा तूं कल्याणाची हीच घडी
स्वतास समजुनि अतिक्षुद्रसा कडेकपारिं न देइ दडी
अल्पांतचि संतुष्टपणा हा महोन्नतीची राख करी
निर्भय हो करि विस्तृत मन तव करीं कृतीची ध्वजा धरी
प्राभवें संभ्रम कां तुजला त्यजुनि भीरुपण होई पुढें
करपद गाळुनि बससि कसा रे मेषपालता कशी जडे
चाड न तुजला चीडहि नाहीं शत्रु नाचती आनंदें
सुहृदगण तुझा रुदन करितसे तुला बघुनि मायिक बंधें
असा कसा विपरीत लक्षणी जन्मलास तूं कुलांतरीं
क्षुद्र नदीला पूर येतसे बोलबोलतां उक्ति खरी
हाडाच्या तुकड्यावरि होई श्वानहि तो संतुष्ट किती
अल्पमांस-लाभांत घार ही कापुरुषाची हीच गती
भुजंगमाची दाढ उपटण्या तडकाफडकीं जा मर जा
अचाट कृत्यें मृत्युहि सुखकर पराक्रमाविण काय मजा
श्येन विहंगम उंच उडोनी नभांतुनी पाहत खालीं
हालचाल जी होय रिपूची छिद्र त्यांत शोधुनि काढी
अशा प्रकारें युक्ति काढुनी पराक्रमा कर साध यशा
नयनांवर तव झांपड कसली चढे कशाची तुला निशा
धक्का बसतां जना विजेचा प्रेत पडावें भूमिवरी
मुर्दाडा हे ऊठ उभा हो वेळ कोणती पहा तरी
तुझ्या छातिवर पाय देउनी शत्रु उभा तव तोऱ्यानें
कर्मदरिद्री घोरत पडसी ताडुं किती निज वचनानें
अंधाराच्या गर्तेमाजीं दीन होउनी पडसि कशा
भानुपरी वाढत्या बलानें उतर रिपूचा तूं नक्षा

सामदाम भेदादि गौण हे उपाय योजुनि फल नाहीं
दंडाचा अवलंब करुनिया दिशा दणाणवि तूं दाही
क्षणभर तरि पण टेंभुरणीची चूड दाविते तेज महा
क्षणभर तरिपण कृती करोनी धडाडुनी प्रज्वलित रहा
तेज न ज्याला निघे न ज्वाला अग्नि कशाला राखेला
जपुनि जिवाला त्यजी यशाला जन्मा आला नर मेला
दीर्घकाल तों धुमसत धुमसत जगणें जगणें तें कसलें
एकचि घडिभर तरिपण सुखकर धडकुनि जळण मनिं ठसलें
तुजसम गर्दभ सहनशील अति दंडाघातीं सुख मानी
ज्या भूपाला पुत्र जहाला त्यासम पापी नच कोणी
जरी पुरुषानें जन्मा येणें स्वयत्नसीमा जगिं करणें
धर्मऋणांतुनि मुक्तचि होणें रण सागर भीषण तरणें
जयाजयाचा बोल तयांना आत्मवंचनादोष नसे
कृत यत्ना फल यो न यो करी दुःख न यत्नीं धीर वसे
कद्रु धनाला नाग मण्याला जपसि जिवाला तूंहि तसा
भानुपरी वाढत्या बलानें उतर रिपूचा तूं नक्षा
मर्दुमकी चमकूंदे अंगीं जशी नंगि समशेर रणीं
धारातीर्थी गति मिळवी तूं क्षात्रवृत्तिच्या या मरणीं
व्यर्थ सुखाशा मारित माशा बससि तमाशा होय जगा
नपूंसकाच्या शृंगाराचा टाक फोडुनि निंद्य फुगा
यज्ञ दानवश पुण्य काय तें नष्ट जाहलें तव पाही
अब्रूचें खोबरें तुझ्या तुज कवडीची किंमत नाहीं
ऐश्वर्याचें साधन केवळ राज्य हातचें तव गेलें
जगसि कशाला आतां हा! रे! आधीं मीच न का मेलें
निर्मूलन हो अपुलें कळलें मनोधैर्य तरि का सोडा
रिपुच्या कटिला मिठी मारुनी बुडतां बुडतां यश जोडा
जातिवंत दमदार तुरंगम कुचरपणा कामीं न करी
युद्धाची कंधरेवरी तूं धुरा धरी पण पुरा करी

धरि अभिमाना कुल बुडतांना क्षत्रियबाणा दावि जरा
शिरगणतीला व्यक्ति कशाला अंगिं न ज्याच्या कांहीं कला
क्षत्रिय असुनि शौर्य न दावी वेश्या मग त्याहुनि बरवी
या जन्मीं ती गोष्ट कशाला मर्दगुणा तो जनिं मिरवी
सत्यव्रत सत्यांत तपोनिधि तपांत दानीं शूर जनीं
विद्याधर विद्येत धनंजय ख्यात जाहला धनार्जनीं
या परि एकहि गुण न जयाला त्या पुरुषाचें वृथा जिणं
मातेच्या उदरांतील मळ तो पुरुष तयाला कोण म्हणे
विद्येनें वा तपोबलानें लक्ष्मीनें वा पराक्रमे
इतरांवरती छाप न बसवी पुरुष न मृण्मय चित्र गमे
भिक्षावृत्ति प्रदोषपूर्णा तुला न योग्या भूपसुता
कुलास लावी कलंक केवळ नीच नरांना ही उचिता
सर्वस्वहि रिपुकरीं जया नच विश्रांतिस पद वीतभरी
अंग झांकण्या वस्त्रहि धडसें नुरले ज्याला हातभरी
असेंहि असतां जरा कुठेंसे धन मिळतां जो नाच करी
“ कोण लाभ हा काय मौज ही ” आनंदानें ताल धरी
दारिद्र्याला स्वर्ग मानुनी काल कंठि जो याचपरी
सत्वहीन नर असा जन्मतां बंधुस ही दु:खीच करी
प्राण सोडणें देवी आतां तुझ्या गुणानें परदेशीं
स्वराज्य घालवि नामर्दपणा स्थिति करवी अन्नान्न अशी
गांठिं न पैसा देश न तैसा प्रसंग ऐसा आज जना
सर्वंकष कलिकाला प्रसवे तुला संजया नीचगुणा
हुरूप धरुनी चाल करुनि जा काढ भाजुनी आज कसा
भानुपरी वाढत्या बलानें उतर रिपूचा तूं नक्षा
अंगि न रग तव नाहिं उभारी पौरुष कोठें तव दडलें
पढ्या पुरुष तुज घडावयाला विधिला व्यर्थ श्रम पडले
भरीं कंकणें करीं पोंचटा बरी बायको तुझ्याहुनि
जो न उठावा करी पाहुनि रिपूसि राहे घरिं भिउनि

दा. क्र. २५६

महदाकांक्षा सरली ज्याची महत्पदा तो अंतरला
महत्व जाणुनि महत्प्रयासें संसृतिसागर बुध तरला
आड येति हे उत्कर्षाच्या द्वाड दोष तूं सोड झणीं
वज्राहुनि काळीज कठिण कर वैभव मिळवी लढुनि रणीं
शूर सवाई विक्रमशाली सिंहासम नृप मृत होई
प्रजा तयाची सुखांत नांदे धाक मागुति नृप होई
स्वकीय सौख्या तिलांजली दे संपत्तीची पाठ धरी
तोच यशस्वी होउनिया जनिं आनंदाची वृष्टि करी

× × × ×

" एकुलता मी एक तुला सुत माते ! अशी तूं निष्ठुर कां ?
ढकलु पहासि दूर मला अजि काय जहालों तुज परका
पृथ्वीचें जरि राज्य मिळाले दृष्टिवेगळा सुत झाला
काय तुला सुख सुवस्तु असुनि भूषण माला नवसाच्या "

× × ÷ ÷

फुकट फुकट जगलास संजया ! बालिश बोल न बोल तरी
दैव न लागे तरुस फलासम पुरुषाच्या हृदयास परी
' आज कशाला उद्यां पाहुं या ' या मंत्राला जपणार
त्या संघाला मिळती जे जन मिळोत रिपुला ते सारे
मनोनिग्रही पुरे धाडसी काळास न डगमगणारे
मिळोत सारे जे मिळणारे स्वबंधुपक्षा नव तारे
पर्जन्यावर जगतीं भूतें इंद्रबलावर सुर तेही
त्वद्बांधवगण जगेल जेणें पराक्रमा कर त्या कांहीं
यदाश्रयानें कोटिकुटुंबें सुखांत करिती संसारा
सुफलित तरुपरि सफल तयाचे जिणें गमें जगदोद्धारा

ज्या वीराच्या मर्दुमकीवर विकसति बांधवमुखकमलें
स्वभुजबलावर ये उदयाला जीवित धन्य मला गमलें
इहलोकीं यश परलोकीं गति शुभंकरा त्या मनुजाला
स्वर्गंधरेचा संगम करण्या वीर येतसे उदयाला

× × × ×

प्रसंगि ऐशा पाठ फिरविणें नपूंसकाचें गुण घेणें
सुवर्णकोंदण सोडुनि रत्नें गारेच्या उदरीं लपणें
घनपटलाला रवि जर भ्याला भास्कर त्याला कोण म्हणें
क्षत्रिय होउनि रणिं नच लढला शूद्राहुनि तो नीच गुणें
जोरदार हा बोध तुला जर प्टे न तरि हें गमें खरें
थरथर लागे जनास त्याच्या औषधही वदनीं न ठरे
अंबर बघुनि उंच तुझी कां कंबर खचली विहंगमा
बलहीनाला कधीं मिळे कां रणविजयश्री मनोरमा
रिपुबल किति बघ दिपसि कशाला पद मागें कां घेसि अगें
सिंधु - नृपाची प्रजा असावी तशी तयावर फिदा नसे
वाट पहाते प्रसंग ये कधि एखादी हूल उठे
तुजसम कोणी जरी पुढारी मिळेल आतां प्रजा उठे
चाल कराया सिंधुनृपावर इतरा मग अवसान चढे
सिंधुनृपाचें बल मग केवळ पवनावर कापूस उडे
स्नेहें बांधुन असे जमवि जन देउनिया धन लढणारे
दुर्गाच्या आश्रयें रहां तूं घेउनि संघ सदा सारे
सिंधुराज हा अमर न कांहीं नांव तुझें संजय पाही
अर्थ यशस्वी सार्थ करी तूं भीति निरर्थक मनि कांहीं
तुझ्या शिशुपणीं मला द्विजानें तुजविषयीं हें सांगितलें
" तुझा पुत्र हा जोडिल बहु यश महत्संकटीं तरुनि बलें "
त्या साधूचे स्मरतों वच मज त्याच बलावर ही आशा
तुझ्या जयाच्या आनंदानें मुदिता होतिल दाहि दिशा

फिरफिरुनी जें तुला टोंचुनी मुला बोलतें पहा असें
तुज मजमाजीं वैर असें कां तूंच सांग हें मला कसें
कैक जनांचीं भाग्यें उदितें एक नराच्या भाग्यबलें
एकच वृक्षीं किति वृक्षांचे बीज असें हें कुणा कळे
पूर्वज विक्रम पुढें ठेउनी संग्रामा सरसाव कसा
भानुपरी वाढत्या बलानें उतर रिपूचा तूं नक्षा
घरांत वाजे नकार घंटा अन्न पुरेसें जिथें नसें
दारिद्र्याची स्थिती याहुनी मरणासम कोणती असें
थोर कुलीं मम जन्म जाहला समर्थ पदरीं तशीं पुढें
या डोहांतुनि त्यां डोहांतरिं मासोळीसम सुखीं पडें
मोठ्या घरची स्नुषा जहालें पायगुणाचीं तशांत मीं
पतिनें मम पूजाच करावी ऐश्वर्या मग काय कमी
मोहक परिमळयुक्त अशा नव सत्पुष्पांच्या मज माळा
अलंकार तर किती तऱ्हेचे वसनांच्या ही किती शाळा
भरजरि वसनें धारण करुनी सख्यांमध्यें मीं जशी बसें
आप्ता कौतुक सहज पतीला इंद्राचें ऐश्वर्य दिसें
थाट अहा तो गेला हरहर ते पूर्वीचे दिन गेले
राजवटीला तुझ्या संजया भणंग भाग्य परीं आले
प्रश्न असा मज जगुं कीं मरुं मीं परवशतेचें नको जिणें
स्वतंत्रतेचा मृत्यु सुखाचा अहा जगांत अनंतगुणें
आश्रित सारे सोडुनि जाती नोकर चाकर त्याच परी
आला अतिथी विन्मुख जाइल विचार हृदया भग्न करीं
आजवरी आमुच्या आश्रयें इतरांनीं काढिले दिन
त्या आम्हांला परांश्रयाचीं पाळी यावी काय पण
विपत्सागरीं होउनि नौका पैल थडी ने बा पुत्रा
ना तरि आतां हाल आमुचे खाइ न लोकीं कुणि कुत्रा
एकचि रिपुची आहुति घे रणिं एकचि वृत्रासुर वधुनी
इंद्र महेंद्रपदास चढे मग मान दिला यज्ञीं ऋषिंनीं

जर कधिं गेले रणांगणावर देह ठेविती भ्याड तिथें
प्रतिपक्षाचें पूर्ण मनोरथ हो त्रासाविण अशा पथें
समरसिंह जे शूरवीर ते तुटुनि शिरिंहि जरि नभ पडलें
दुभंग झाली धरणी तरि पद घेति न मागें जें पुढलें
मरु वा मारुं तत्वें लढती तनुची पर्वा न ठाउकी
हातिं एकदां जर कां खड्ग ठेविति रिपुची नच बाकी
कुलांत कोणी असा न झाला जो परक्याला अनुसरला
हांजी हांजी करुनी राजी ठेवि धन्याला जगिं जगला
क्षात्रधर्म मी सर्व जाणतें मला न कोणी शिकवावा
मर्म त्यांतलें तुला सांगतें पोषक जें उन्नतिभावा
क्षात्रकुलीं जो जन्मा आला जाणे क्षात्ररहस्याला
भीषणरुपी काल जाहला तरी न त्याला तो भ्याला
या पोटाला कोणी घाला वंच हें त्याला न ठाउकें
जगण्यासाठीं अन्यापुढतीं न वांकणें हें सदा शिके
रिपूस पाहुनि वपू सावरुनि जपून चाले तो न कधीं
सदा मान वर कदा न खालीं पदास टाकी यशें सुधी
पुरुष तयाला म्हणा कशाला नच ज्याला पिळदारपणा
मोडे तरिपण वेळु न वाके कांड्या विरहित पदीं कुणा
क्षत्रिय त्यापरि वनांत केसरि मत्त गजावरी तुटुनि पडे
धर्मब्राह्मण या दोनपदीं सविनय वंदन मात्र घडे
मृत्युहि येवो हटे न कोणा क्षत्रिय बाणा असा असे
क्षत्रिय तो ज्या जवळिं धर्म हा वदे " वसंतविहार " असें

× × × ×

तुज [illegible] तूं [illegible] [illegible] गे काळिज नाहीं तुला कसें
[illegible] विकाचे [illegible] नव शब्द तुझे हे मला तसे
[illegible] - जातीची उपजत ममता कुठें असे गे मार्दवता
[illegible]ऱ्याहुनि ही तव हृदयाला कशी [illegible] निर्दयता

× × × ×

प्रसंग कैसा वेळ कोणती दूरदृष्टि तूं देइ नरा
धर्मअर्थ जर ठार मरति मग जीवित ठेउनि काय करा
निद्रेमधुनि जागविण्याला हीच वेळ तुझ बोधाया
न तरि गर्भीं तुझी माय मी निष्फल सारी हो माया
वात्सल्याचा मार्ग चुकीचा तुझा संजया खरोखरी
मूर्खपणा तो केवळ पोरा पोटाशीं कवळून धरी
देहावरती ममता करणें वात्सल्य नव्हे खरेंखुरें
प्रीति करोनी चैतन्यावर संकटसागर सुखी तरे
माझा बाब्या माझा राजा पोरा लाडें जें म्हणणें
वत्सलता ती भिकार केवळ पुत्रहिताला नच बघणें
उदरीं माझ्या येसि म्हणोनी न तुला केवळ कुरवाळी
सज्जनसंमत शास्त्रविहित तव पंथ जरी तो हितशाली
कुलधर्माचें मर्मंहि नकळे उत्तम शिक्षण नसे जया
पुत्रपौत्र हे असले असुनी काय अर्थ सांग संजया
पादाक्रांत रिपूस कराया क्षत्रिय सारे विधि घडवी
रणविजयश्री त्या पुरुषाला इंद्रवैभवें मग मढवी
संसृतिलंपट न हो संजया संकटसागर तरशील
तर करुणा करि तुजवर माता, त्यजिशिल जर कातरशील

× × × ÷

धनबल नाहीं जनबल नाहीं उपाय कांहीं सांग मला
आई तूं मज सद्गुरुमान्या तुझिया पायीं हा रमला

× × ×

प्रगतिपथाला येत न म्हणें निराश होई न मनीं सुखीं
धन धन कसलें घेउनि बससी चंचल बुद् बुद् जसे जळीं
नर जर करणी करील चरणीं सुवर्णराशी पडतील
तोच मंचकीं राहे पडला उंच हवेल्या उडतील

साधन तें अनुकूल असो वा नसो महत्व न तें कांहीं
मूर्खापरि आरंभ न करणें कार्या तत्वचि हें पाही
कार्या लागा निश्चित नाहीं मिळेल कांहीं फल अमुकें
अनारंभ तो निष्फलता ती बोल न केव्हां कुठें चुकें
शेतीं येतिल अमूक कणसें बीज पेरितां हें न कळे
कांहिं न उगवें धान्य, पेरितां न बीज हें तो मना कळें
मिळोहि न मिळो फल कर्माचें कर्मीं जो रत होइ सदा
लक्ष्मी ये त्या पुरुषाजवळीं सूर्योदय कीं पूर्वपदा
ज्या ज्या परि जन त्या त्या परि मन तुझें असूं दे व्यवहारीं
तुझिया संगें स्पर्धा करुनी पंक्ति रिपूंची ल्हणारी
महावात जणुं मेघसमूहा क्षणांत टाकी पिंजोनी
तूंहि [illegible]किशिल रिपुस भेदुनि रणांत विजयें झुंजोनी
रणधर्माचें मर्म सांगत तुला एक मी ऐक जरा
या तत्वाचे अभ्यासी जे ठरति न त्यावरि रिपु-नजरा
कळें रिपूला शत्रु आपुला रणिं आला शिर तळहातीं
घरांत शिरत्या सर्पा भिउनी रिपुजन सारे पळताती
असे कदाचित् कळे तुला जर शत्रु तुझ्याहुनि बळशाली
गोडबोलके मंत्री धाडुनि साम कराया गळ घाली
साम होय तों करि उद्योगा उद्योगाला धन मिळतें
धनाश्रयाला जन मग येई कार्या जन-संघें फळ तें
धनावांचुनी जनांत वसणें वनांत वनचर फिरे जसा
धन नच ज्याशीं आप्तहि त्याशीं रिपूहुनी रिपु हो सहसा
भूप भयाला धरि समयाला मग इतरांला धीर कुठें
पळती त्याचे जळापरी जन जिथें वाट ज्या जशी फुटे
अंगींचें अवसान सुटें मग महावातसम भेद उठे
मंत्रीजनसेनाहि फुटे कुणि रिपुपक्षाला मिळे हटे
पूर्वींचा अपमान भराया या संधीला टपणारे
कुणी कसे जन कुणी कसे रे स्वार्थीवृत्तिस जपणारे

स्नेह न विसरुनि संकट समजुनि जिवा जीव कुणि देणारे
राष्ट्राचा अभिमान धरोनी भूपार्थी रणिं मरणारे
असेहि कोणी लाल हरीचे त्वदर्थ केवळ जगणारे
प्राण आपुले खर्चि घालुनी संकटा न डगमगणारे
जिवलग जे तव भिववि न त्यांना जाउं न देई रिपुपक्षा
भानुपरी वाढत्या बलानें उतर रिपूचा तूं नक्षा
कठिण कर मना जिंक ममपणा सोड संजया भीरुपणा
काय पराक्रम मला पाहुं दे उत्साहादिक शूरपणा
चंग बांधुनी संगरांगणीं दंड ठोकुनी उभा रहा
रागरंग बघ खेळ डाव मग अंगरागसम यशा पहा
गडगंज असे धन पुरलेलें तुला संजया सांगतसें
ठावठिकाणा कुणा न ठावा थांग न त्याचा लागतसे
धन तुज देइन मला ठाउकें आणिबाणिची वेळ जशी
जनबल तेंही तुला लाधलें उणीव आतां कुठें कशी

विदुला यापरि करि बोध सुता प्रतोद केवळ तुरंगमा
उडी संगरीं संजय घे क्षणिं वरि विजयश्री मनोरमा
महाभारतीं कोहिनूर ‘ जय ’ विदुलेचा बोध हा सदा
देइ “ वसंतविहार ” जनाला कृपा शिवाची शुभास्पदा

मराठी ... ठाणे,

FOR

NEAT & ARTISTIC PRINTING

GO TO

Prabodhan Syndicate

PROMPT PRINTERS, BOOK-SELLERS & PUBLISHERS AND AD : CRAFT EXPERTS.

345 Sadashiv Peth

POONA CITY.

प्रबोधन मुद्रणालय.

या छापखान्यांत सर्व प्रकारचीं इंग्रेजी व मराठी छपाईचीं लहान मोठीं कामें वेळच्या वेळीं उत्कृष्ट रीतीनें केलीं जातात. बाहेरगांवच्या ग्राहकांसाठीं वक्तशीर कामें छापून पाठविण्याची खास व्यवस्था केली आहे.

पत्ता:– प्रबोधन सिंडिकेट

३४५ सदाशिव पेठ, पुणें शहर.

लवकरच प्रसिद्ध होईल.

प्रबोधन-पुष्पांजली

या अभिनव काव्यग्रंथांत प्रबोधनाचे लोकप्रिय शाहीर 'वसंतविहार' यांच्या ओजस्वी, नवमतवादी, निस्पृह व हृदयस्पर्शी अशा, प्रबोधनाच्या ३ वर्षांच्या अंकांत प्रसिद्ध झालेल्या, रसाळ कवितांचा संग्रह केला आहे.

नांवें नोंदविण्याचा पत्ताः—**वज्रप्रहार ग्रंथमाला.**

दादर, मुंबई १४.

Printed and published by K. S. Thackeray at Prabodhan Press, 345 Sadashiv Peth, Poona.

REFBK-0002867
REFBK-0002867

महत्वाचे तीन मंत्र.

(१) राष्ट्राचा उद्धार........ आचारक्रांतीनें होतो.
(२) आचारक्रांति ....)....विचारक्रांतीनें होते.
(३) विचारक्रांति—

नियमित **प्रबोधन** वाचल्यानें

होते, असा तीन वर्षांचा महाराष्ट्राचा अनुभव आहे.

संपादक—केशव सीताराम ठाकरे.

प्रबोधनचा खास क्रांत्यंक

लवकरच बाहेर पडून चवथ्या वर्षाच्या जोमदार कार्यक्रमास मासिक रूपानें सुरुवात होईल.

विचार करण्यासारखे विचार

निस्पृह स्पष्टोक्ती, मराठी वाङ्मयाला सदैव अलंकृत करणारे रसाळ परंतु तडफदार अग्रलेख, निर्णायक सिद्धांतांचीं तिखट स्फुटें इत्यादि अवघ्या महाराष्ट्रांत फक्त प्रबोधन मासिकांतच वाचावयास मिळतात.

नमुन्याचा अंक किं० ४ आणे.

वार्षिक वर्गणी ४ रु. हायस्कूल व कॉलेजच्या विद्यार्थ्यांना फक्त ३ रु. वर्गणी आल्याशिवाय अंक सुरू होत नाहीं.

प्रबोधन कचेरी

३४६ सदाशिव पेठ, पुणें.